**Rapportage voor de Tweede Kamer**

# Onderzoek naar het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren (motie #1165) bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Datum vaststelling rapport: 29 mei 2026

# Inhoudsopgave


1. Inleiding ..... 3
2. SAMENVATTING ..... 4
3. Achtergrond motie 1165 ..... 5
   1. Oorsprong motie #1165 in motie #21 ..... 5
   2. Aandachtspunten Auditdienst Rijk (ADR) naar aanleiding van motie #21 ..... 6
4. Opzet en uitvoering inventarisatie en toetsing ..... 8
   1. Inleiding ..... 8
   2. Uitwerking aandachtspunten ADR in opzet uitvoering motie #1165 ..... 8
      I. Aandachtspunt 'betrek alle organisatieonderdelen' ..... 8
      II. Aandachtspunt 'uitvoering DUO' ..... 9
      III. Aandachtspunt definitie 'behoorlijkheid' ..... 9
      IV. Aandachtspunt betrekken Functionarissen Gegevensbescherming (FG's) OCW 10
   3. Scope van de uitvraag voor motie #1165 ..... 10
   4. Toetsing rechtmatigheid en behoorlijkheid ..... 11
5. Bevindingen ..... 12
   1. Bevindingen uitvoering motie #1165 ..... 12
   2. Resultaten inventarisatie en toetsing motie #1165 ..... 12
6. Conclusies ..... 14
   1. Conclusie uitvoering motie #1165 ..... 14
   2. Borging voor de toekomst ..... 14

# 1. Inleiding

Deze rapportage bevat de resultaten van de uitvoering van de motie van het lid Ergin.[1] (hierna motie #1165) binnen het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Met deze motie #1165 verzocht de Tweede Kamer eind 2024 om het onderzoek naar 'vervuilde data' en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren opnieuw uit te voeren binnen het ministerie van OCW, met inachtneming van de aandachtspunten van de Auditdienst Rijk (ADR) over de volledigheid en accuraatheid van de inventarisatie en toetsing bij de uitvoering van de eerdere motie #21.

Aan motie #1165 is gedurende 2025 en 2026 uitvoering gegeven binnen het ministerie van OCW. Het onderzoek, zoals eerder opgezet voor de uitvoering van motie #21, is opnieuw uitgevoerd. Hierbij zijn naast de aandachtspunten van de ADR ook de geleerde lessen (en in gang gezette acties naar aanleiding) van motie #21 binnen de dienstonderdelen nadrukkelijk meegenomen. In dit rapport beschrijven we de uitvoering van motie #1165 en de resultaten die dat heeft opgeleverd.

Deze rapportage beschrijft in hoofdstuk 3 de voorgeschiedenis van motie #1165, waaronder de aanbevelingen van de ADR. In hoofdstuk 4 wordt vervolgens toegelicht hoe OCW uitvoering heeft gegeven aan de motie en hoe de aanbevelingen van de ADR in acht zijn genomen. In hoofdstuk 5 bespreken we de resultaten (bevindingen en maatregelen) van het onderzoek. In hoofdstuk 6 wordt afgesloten met een conclusie.

[1] Kamerstukken II 2024/2025, 31 288, nr. 1165 (ingediend 3 december 2024)

# 2. SAMENVATTING

- Deze rapportage is het resultaat van de uitvoering van motie #1165 (ingediend en aangenomen in december 2024) binnen het ministerie van OCW. Tussentijds is op 2 februari 2026 gerapporteerd aan de Tweede Kamer over de voortgang van de uitvoering van deze motie[2] binnen OCW.
- Motie #1165 is een verzoek om motie #21 opnieuw uit te voeren binnen het ministerie van OCW, rekening houdend met aandachtspunten van de Auditdienst Rijk (ADR) over de volledigheid en accuraatheid van de inventarisatie en toetsing bij de uitvoering van de eerdere motie #21.
- Bij de uitvoering van motie #1165 is rekening gehouden met de geleerde lessen (en in gang gezette acties naar aanleiding) van motie #21 binnen het ministerie van OCW. De uitvoering van motie #21 had geleid tot een beeld van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren binnen het ministerie. Ook heeft die motie geleid tot het schonen van data binnen de dienstonderdelen. De motie zette aan tot het verder vullen en actualiseren van de verwerkingsregisters, het beter inregelen van het (toezicht op het) gebruik van persoonsgegevens in de reguliere processen en meer aandacht voor voldoende kennis bij medewerkers over naleving van bestaande (privacy) processen. In het algemeen is meer grip, handelingsperspectief en meer bewustwording ontstaan over het gebruik van afkomstgerelateerde gegevens binnen het ministerie en de dienstonderdelen.
- Het onderzoek bij de uitvoering van motie #1165 is systematisch ingeregeld: (voorbereiding tot) uitvraag, identificatie verwerkingen op 1 juli 2025 en in de twee jaar daarvoor, toetsing en beoordeling van verwerkingen op rechtmatigheid en behoorlijkheid, bevindingen, maatregelen, rapportage. Daar waar op basis van de geleerde lessen van motie #21 maatwerk passend was, is dat toegepast.
- Nadrukkelijk zijn de aandachtspunten van de ADR bij motie #21 toegepast bij de opzet en uitvoering van motie #1165. Zo is de uitvraag verbreed, heeft ook DUO over de volle breedte de motie uitgevoerd, zijn de Functionarissen Gegevensbescherming geconsulteerd en is het begrip 'behoorlijkheid' vooraf beter gedefinieerd. Nu de uitvoering van motie #1165 is afgerond, kan geconstateerd worden dat aan alle aandachtspunten van de ADR is voldaan.
- Uit de beoordeling van de geïnventariseerde en getoetste verwerkingen zijn geen substantiële tekortkomingen[3] gebleken. Dat bevestigt de bevindingen die zijn gedaan bij de uitvoering van motie #21. Wel zijn gedurende de uitvoering van het onderzoek verschillende verbeterpunten geconstateerd die te maken hebben met de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Hiervoor zijn maatregelen genomen gedurende de uitvoering van de motie #1165. Deze lopen nog door in de jaarlijkse rapportage cycli.
- De uitvoering van de motie #1165 heeft plaatsgevonden tegen de achtergrond van de implementatie van het recente CIO-besluit[4] en is uitgevoerd onder coördinatie van de CIO, CDO en CPO (concern en dienstonderdelen).

[2] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z02074&did=2026D04790

[3] Substantieel is een (afgeleide) juridische term. Dat wil zeggen dat er geen ernstige tekortkomingen aan het licht zijn gekomen. Met doorvoeren en in proces zetten van aandachtspunten of benodigde verbeteringen is OCW in grip.

[4] https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2025-40208.html

# 3. Achtergrond motie 1165

## 1. Oorsprong motie #1165 in motie #21

Met motie #1165 verzocht de Tweede Kamer het ministerie van OCW eind 2024 om het onderzoek naar 'vervuilde data' en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren (bekend als motie#21) opnieuw uit te voeren binnen het ministerie van OCW, met inachtneming van de aandachtspunten van de Audit Dienst Rijk (ADR). Motie #21, van de leden Marijnissen c.s. en Klaver c.s.[5] over het opruimen van vervuilde data, kwam voort uit het debat in de Tweede Kamer over het rapport 'Ongekend onrecht' van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag[6] en was een oproep van de Tweede Kamer aan alle departementen om onderzoek te doen naar vervuilde data en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren. Onder 'vervuilde data' worden persoonsgegevens verstaan die onrechtmatig of oneigenlijk worden gebruikt.

Afkomstgerelateerde indicatoren worden in de AVG geduid als bijzondere persoonsgegevens van de categorie 'ras of etnische afkomst' (zoals nationaliteit, geboorteplaats en etniciteit). Het gebruik van afkomstgerelateerde gegevens kan leiden tot ongewenste neveneffecten of zelfs discriminatie. Daarom is het van belang dat het gebruik van dit soort persoonsgegevens voor beleid of in risicomodellen op voorhand goed wordt afgewogen en getoetst aan wettelijke (en ethische) kaders. Daarom betrof de uitvoerig van motie #21 in de kern het inventariseren en toetsen van het gebruik van nationaliteit, etniciteit en geboorteplaats in beleidsdata en risicomodellen. Ook werd verzocht deze beleidsdata en risicomodellen op te ruimen wanneer dit gebruik onrechtmatig of onbehoorlijk zou blijken te zijn.

Het ministerie van OCW heeft het onderzoek naar aanleiding van motie #21 in 2022 uitgevoerd bij de onderdelen van het ministerie, zoals die worden genoemd in het Organisatie- en Mandaatbesluit OCW 2008. Voor het onderzoek heeft OCW destijds een actieve zoektocht ondernomen om binnen de eigen organisatie verwerkingen met afkomstgerelateerde indicatoren te inventariseren. De verwerkingen die zo in beeld zijn gebracht, zijn ook getoetst op rechtmatigheid en behoorlijkheid.

Bij het onderzoek binnen het ministerie van OCW naar aanleiding van motie #21 zijn destijds geen onrechtmatige en onbehoorlijke verwerkingen van persoonsgegevens met afkomstgerelateerde indicatoren binnen het concern OCW gesignaleerd. De resultaten van het onderzoek binnen OCW (motie #21) zijn begin 2023 aan de Tweede Kamer aangeboden.[7] Naast deze toenmalige rapportage heeft de uitvoering van motie #21 geleid tot vervolgacties binnen de dienstonderdelen van OCW. Het gaat dan bijvoorbeeld om inzet voor de vulling van het verwerkingsregister, verbetering van interne processen en het vergroten van de kennis bij medewerkers over de processen voor naleving van de AVG. Motie #21 heeft ertoe geleid dat in meerdere onderdelen van het ministerie van OCW verbeteringen zijn toegepast in de jaarlijkse Planning en Control cycli en het betekenis geven aan verantwoordelijkheden in de reguliere privacy processen.

De Auditdienst Rijk heeft in 2024 de kwaliteit onderzocht van de uitvoering van Motie#21 door de verschillende ministeries. Het rapport van de ADR, aangeboden aan de Tweede Kamer[8], beschrijft de rode draden die uit dit onderzoek binnen het ministerie van OCW naar voren zijn gekomen. De Auditdienst Rijk (ADR) constateerde een viertal

[5] De motie-Marijnissen en de motie-Klaver, samen aangeduid als Motie#21.

[6] Debat van 19/1/2021.

[7] Kamerstukken VIII, 2022-2023, 36200 nr. 197.

[8] ADR Onderzoeksrapport Uitvoering Motie #21 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Dienst Uitvoering Onderwijs, 4/11/2024.

aandachtspunten met betrekking tot de volledigheid en accuraatheid van het onderzoek bij OCW. De aanbieding van het bovengenoemde rapport van de ADR was aanleiding voor de indiening van motie #1165.

Op 3 december 2024 werd motie 1165 ingediend door het lid Ergin (Denk). Met deze motie is het kabinet gevraagd het onderzoek binnen het ministerie van OCW en DUO naar vervuilde data en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren opnieuw uit te voeren, met inachtneming van de aandachtspunten van ADR over de volledigheid en accuraatheid van de inventarisatie en toetsing. De minister heeft de motie positief gewaardeerd en de motie is door de Tweede Kamer aangenomen op 10 december 2024.

De noodzaak van het aannemen van de motie is nog eens bekrachtigd in een debat over Inzet algoritmes en data-ethiek binnen de rijksoverheid in de vaste commissie voor Digitale Zaken van 28 januari 2025. De staatsecretaris van BZK heeft daarbij verwoord dat elk departement (verantwoordelijk bewindspersoon) de aanbevelingen van de ADR naar aanleiding van motie #21 dient op te volgen.

## 2. Aandachtspunten Auditdienst Rijk (ADR) naar aanleiding van motie #21

Na de uitvoering van motie #21 door de departementen en de rapportage hiervan aan de Tweede Kamer heeft de Auditdienst Rijk (ADR) een onderzoek gedaan naar de uitvoering van de motie #21 bij alle departementen. De ADR gaf twee algemene aandachtspunten aan OCW mee en vier OCW-specifieke aandachtspunten. Het rapport van de ADR en de rode draden analyse zijn intern besproken binnen OCW.

De twee algemene aandachtspunten van de ADR betroffen het borgen van 'uitvoerbaarheid en duurzaamheid'.[9] De uitvoerbaarheid ziet op voldoende tijd en capaciteit voor het uitvoeren van het onderzoek. De duurzaamheid op praktische aanpak die bijdraagt aan een duurzame beheersing in de toekomst, zoals het vullen van het AVG verwerkingsregister.

De OCW-specifieke aandachtspunten waren:

1. Niet alle organisaties gerelateerd aan OCW zijn betrokken bij de uitvoering van motie #21. De ADR stelt vast: "Hierdoor is niet voor alle organisaties duidelijk waar afkomstgerelateerde indicatoren worden verwerkt."[10] Daarom zijn alle aan OCW gerelateerde organisaties gevraagd uitvoering te geven aan motie #1165, zie verder hoofdstuk 4.

2. DUO heeft de opdracht van OCW bij motie #21 versmald. De ADR stelt vast dat dit kwam "vanwege beperkte beschikbare capaciteit: de inventarisatie bij DUO was omwille van de uitvoerbaarheid alleen gericht op hoofdprocessen. Mogelijk zijn niet alle relevante verwerkingen geïnventariseerd."[11] DUO heeft de motie nu in de volle breedte uitgevoerd, zie verder hoofdstuk 4.

3. Het toetscriterium 'behoorlijkheid' is door OCW niet expliciet gedefinieerd. De ADR geeft aan: "Het toetscriterium 'behoorlijkheid' bleek lastig definieerbaar. Ook CPO DUO signaleerde complexiteit omtrent dit criterium. Hierdoor is mogelijk niet eenduidig getoetst."[12] Het criterium is nu beter uitgewerkt en geoperationaliseerd in

[9] Kamerbrief resultaten onderzoek naar uitvoering Motie#21 van 2/12/2024.

[10] ADR Onderzoeksrapport Uitvoering Motie #21 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Dienst Uitvoering Onderwijs, 4/11/2024, p. 8.

[11] ADR Onderzoeksrapport Uitvoering Motie #21 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Dienst Uitvoering Onderwijs, 4/11/2024, p. 9.

[12] ADR Onderzoeksrapport Uitvoering Motie #21 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Dienst Uitvoering Onderwijs, 4/11/2024, p. 8.

de instructie, zodat de toetsing eenduidig zou kunnen worden uitgevoerd. Zie verder hoofdstuk 4.

4. De adviezen van de Functionarissen voor Gegevensbescherming (FG's) waren pas bij de afronding van de uitvoering bekend. Tijdens de uitvoering van motie #21 zijn aan deze adviezen geen opvolging gegeven, maar in de periode na de feitelijke uitvoering van de motie #21 wel. De ADR merkt op: "Bekende risico's zijn zodoende niet meer gemitigeerd tijdens de uitvoering, wat mogelijk consequenties heeft voor de volledigheid en accuraatheid."[13] De aanbevelingen van de FG's zijn vanaf het begin meegenomen in de uitvoering van motie #1165, zie verder hoofdstuk 4.

[13] ADR Onderzoeksrapport Uitvoering Motie #21 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Dienst Uitvoering Onderwijs, 4/11/2024, p. 14.

# 4. Opzet en uitvoering inventarisatie en toetsing

## 1. Inleiding

De uitvoering van motie #1165 is homogeen en systematisch uitgezet om een uniforme uitvoering van de motie door alle onderdelen van OCW mogelijk te maken. Met alle onderdelen van OCW worden zowel de dienstonderdelen als de zelfstandige bestuursorganen en andere aan OCW verbonden organisaties bedoeld (hierna: organisatieonderdelen). Daarom is ervoor gekozen de coördinatie van de uitvoering van motie #1165 bij de Chief Data Officer (CDO) van het OCW concern te beleggen, in samenwerking met de Chief Privacy Officer (CPO), onder leiding van de CIO OCW.

Tegelijkertijd is in de aanpak maatwerk toegepast daar waar dat aan de orde was, om recht te doen aan de eigenheid van de dienstonderdelen (verschillen in type data, schaalgrootte, wettelijke taken, werkprocessen en werkzaamheden), onderlinge verhoudingen tussen het ministerie en de zelfstandige bestuursorganen, en het voortschrijdend inzicht op basis van de geleerde lessen en in gang gezette vervolgacties bij de verschillende organisatieonderdelen sinds de uitvoering van motie #21.

In grote lijnen hebben alle organisatieonderdelen het volgende proces gevolgd: de uitvoering van de motie is centraal voorbereid en door middel van voorlichtingsbijeenkomsten en instructies zijn alle organisatieonderdelen meegenomen in de uitvoering van de motie #1165. Vervolgens heeft elk organisatieonderdeel zelf verantwoordelijkheid genomen voor de uitvoering en is per organisatieonderdeel een inventarisatie gedaan van relevante verwerkingen. Deze verwerkingen zijn binnen de organisatieonderdelen getoetst op rechtmatigheid en behoorlijkheid op basis van een centraal vastgesteld toetsingskader. De resultaten zijn opgenomen in hoofdstuk 4 van deze rapportage.

In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet en scope van het onderzoek, bij welke organisatieonderdelen de inventarisatie heeft plaatsgevonden, wat is uitgevraagd en welke toetscriteria voor de beoordeling van de verwerkingen zijn gehanteerd. We lichten toe welke keuzes zijn gemaakt bij de uitvraag en waarom. Ook geven we aan hoe de aanbevelingen van de ADR en de lessen die uit motie #21 zijn getrokken, zijn meegenomen in de uitvoering van de motie.

## 2. Uitwerking aandachtspunten ADR in opzet uitvoering motie #1165

Aan alle organisatieonderdelen is gevraagd te kijken welke verwerkingen in aanmerking komen voor de inventarisatie voor motie #1165. Om te komen tot eenduidige resultaten is aan alle onderdelen van OCW gevraagd om de informatie op dezelfde manier aan te leveren en is dezelfde instructie meegegeven. Deze instructie had betrekking op de scope van de uitvraag en een toelichting op het begrip 'afkomstgerelateerde indicator' en de toetscriteria. De inventarisaties zijn vervolgens getoetst door privacy officers van de betrokken organisatieonderdelen. Uit de motie bleek dat het belangrijk was dat het ministerie van OCW bij de uitvoering van motie #1165 extra aandacht zou besteden aan aandachtspunten die de ADR had geconstateerd. Hieronder zal per aandachtspunt worden toegelicht hoe daar invulling aan is gegeven.

*Aandachtspunt 'betrek alle organisatieonderdelen'*

Het bestuursdepartement en de zelfstandige bestuursorganen waren bij de uitvoering van motie #21 beperkt (het bestuursdepartement) of niet (de zelfstandige bestuursorganen) betrokken. Voor motie #1165 zijn deze organisatieonderdelen daarom nadrukkelijk verzocht om uitvoering te geven aan deze motie. Dit heeft ertoe geleid dat alle organisatieonderdelen de motie hebben uitgevoerd. Het gaat om:

A. De onderdelen van het ministerie van OCW te weten, het bestuursdepartement, de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, de Dienst Uitvoering Onderwijs, Nationaal Archief, Inspectie van het Onderwijs en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
B. De overige onderdelen van OCW. Dit zijn de Raad voor Cultuur, de Onderwijsraad, de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie en het Bureau Nederlandse Unesco Commissie.
C. De 20 zelfstandige bestuursorganen (zbo's) horend bij OCW. Dit zijn: Bureau Architectenregister, College voor Toetsen en Examens, Commissariaat voor de Media, Fonds voor Cultuurparticipatie,
Fonds Podiumkunsten, Koninklijke Bibliotheek, Mondriaan Fonds, Nationaal Agentschap Erasmus+, Nationaal Coördinatiepunt NLQF, Nederlandse Filmfonds, Nederlands Letterenfonds, Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, Nederlandse Publieke Omroep, Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, Stichting Regionale Publieke Omroepen, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Stimuleringsfonds voor de Journalistiek, Vervangingsfonds en Participatiefonds.

Door alle organisatieonderdelen te betrekken, is tegemoetgekomen aan het eerste aandachtspunt van de ADR ("*Niet alle organisaties gerelateerd aan OCW zijn betrokken bij de uitvoering van motie #21"*).

*Aandachtspunt 'uitvoering DUO'*

De ADR gaf naar aanleiding van motie #21 aan dat DUO de opdracht van OCW had versmald. DUO heeft motie #1165 in de volle breedte uitgevoerd. Naar aanleiding van motie #21 heeft DUO middels het programma 'Compliance op Orde' alle relevante verwerkingen geïnventariseerd en in het verwerkingsregister vastgelegd. Daarmee zijn alle relevante verwerkingen met afkomstgerelateerde gegevens opgenomen in het verwerkingsregister. Binnen DUO is om die reden nu naar het verwerkingsregister gekeken om te bepalen welke verwerkingen in aanmerking kwamen voor motie #1165.

Ook is door DUO invulling gegeven aan de twee algemene opmerkingen van de ADR. Er is sinds de uitvoering van motie #21 capaciteit en tijd vrijgemaakt om de inventarisatie te doen en het verwerkingsregister te vullen (en deze bij te houden). Door deze geleerde lessen van motie #21 en uitgevoerde vervolgacties bleek de uitvoering van motie #1165 goed mogelijk.

*Aandachtspunt definitie 'behoorlijkheid'*

Om de beoordeling van verwerkingen op behoorlijkheid eenduidig te kunnen doen, is gewerkt met een definitie op concernniveau. Deze definitie is besproken met de dienstonderdelen in de voorbereiding van de uitvoering van de motie. Aan de hand van een uitwerking en voorbeelden is aangegeven hoe deze definitie in de praktijk getoetst kan worden. De definitie luidt: "Een verwerking mag niet -op een niet te rechtvaardigen manier- nadelig, discriminerend, onverwacht of misleidend zijn voor de betrokkenen (de persoon of personen van wie de organisatie afkomstgerelateerde persoonsgegevens verwerkt)." Ook is hierbij een operationele handreiking ontwikkeld op basis waarvan getoetst kan worden of een verwerking aan deze definitie voldoet. Deze handreiking is als onderdeel van de uitvraag met de organisatieonderdelen gedeeld.

Met deze expliciete definitie is aan het derde aandachtspunt van de ADR voldaan ("*Het toetscriterium 'behoorlijkheid' is door OCW niet expliciet gedefinieerd"*).

*Aandachtspunt betrekken Functionarissen Gegevensbescherming (FG's) OCW*

De FG's OCW zien vanuit de derde lijn toe op de werking en de vulling van het verwerkingsregister. Bij de uitvoering van motie #21 zijn de FG's van OCW (hierna: de FG's) gevraagd advies uit te brengen over de uitkomsten van het onderzoek voor motie #21. Dat advies was:

1. Zorg voor een continue volledige inventarisatie;
2. Zorg voor een kwalitatief ingericht verwerkingenregister;
3. Zorg voor kwalitatieve, actuele verwijzingen naar wetsartikelen zodat vastgesteld kan worden of er sprake is van een wettelijke grondslag en daarmee rechtmatige verwerking, maar ook naar de wenselijkheid en behoorlijkheid in breder perspectief, zoals de ethische vraagstukken die gepaard gaan met de verwerking van persoonsgegevens.
4. Zorg voor een meer multidisciplinaire aanpak;
5. Zorg tenslotte voor een duidelijk pakket aan maatregelen voor het mitigeren van eventuele risico's die gepaard gaan met de verwerking van dit soort bijzondere persoonsgegevens (denk hierbij in het bijzonder ook aan het opruimen van de persoonsgegevens of het stopzetten van de huidige verwerking).

De inhoudelijke aanbevelingen van de FG's zijn na motie #21 vooral verwerkt in reguliere privacy processen door CPO OCW en privacy officers bij de dienstonderdelen. Ook zijn deze punten meegenomen in de opzet en uitvoering van motie #1165. Verder zijn de FG's in de gelegenheid gesteld om te reageren op de opzet van de uitvraag, de tussenrapportage aan de Kamer en de (eind)rapportage over motie #1165. Door de CIO OCW zijn zij via regelmatig regulier overleg op de hoogte gehouden van de voortgang van de uitvoering van deze motie.

Met deze aanpak is het vierde aandachtspunt van de ADR ondervangen ("*Tijdens de uitvoering van motie #21 kon geen opvolging meer gegeven worden aan de adviezen van de Functionarissen voor Gegevensbescherming (FG's), die pas bij de afronding van de uitvoering bekend waren"*).

## 3. Scope van de uitvraag voor motie #1165

De motie vraagt om onderzoek naar de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren.[14] Relevante verwerkingen voor de inventarisatie waren alle verwerkingen van afkomstgerelateerde indicatoren die onder verantwoordelijkheid van dat organisatieonderdeel worden uitgevoerd. Daarnaast is de uitvraag in tijd beperkt: verwerkingen zijn alleen meegenomen als die actueel waren op 1 juli 2025 of in de twee daaraan voorafgaande jaren en/of wanneer de verwerking in de toekomst opnieuw zal worden uitgevoerd. Alle verwerkingen van afkomstgerelateerde indicatoren die OCW heeft gedaan vóór 1 juli 2023 en niet meer actueel waren op 1 juli 2025 vielen dus buiten de scope van de uitvraag.

Net als bij motie#21 zijn, is motie #1165 gericht op de verwerking van persoonsgegevens van burgers door OCW. Gegevensverwerkingen voor de indiensttreding van personeel zijn daarom buiten de scope van de uitvraag gebleven.[15]

[14] Voorbeelden van zulke indicatoren zijn onder andere 'nationaliteit', 'ras', 'etniciteit', 'geboorteland', 'geboorteplaats' en 'woonland ouders'. Deze opsomming is niet uitputtend bedoeld. Zie ook de brief van de Staatssecretaris BZK aan de Tweede Kamer van 8 april 2021 over de aanpak van motie #21 (Kamerstukken II 2020/21, 26 643, 751).

[15] De indiensttreding is een rijksbreed (bedrijfsvoerings)proces.

Dit geldt ook voor de verwerking van persoonsgegevens voor de personeelsadministratie en andere verwerkingen door stafafdelingen van de organisatieonderdelen.[16]

Daarnaast zijn ook de gegevens buiten beschouwing gelaten die zich bevinden in de archieven die duurzaam door het Nationaal Archief worden beheerd op grond van de Archiefwet en de collecties die door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed worden beheerd. In deze archieven en collecties komen mogelijk afkomstgerelateerde gegevens voor, maar deze worden niet gebruikt als indicatoren bij beleidsprocessen of bij besluitvorming. De persoonsgegevens bevinden zich in 'statische' archieven en collecties.

## 4. Toetsing rechtmatigheid en behoorlijkheid

De verwerkingen die door de OCW-organisatieonderdelen zijn geïnventariseerd, zijn gedurende het onderzoek getoetst op rechtmatigheid en behoorlijkheid. Hiervoor is al toegelicht (aandachtspunt III ADR) hoe behoorlijkheid is gedefinieerd en getoetst. Voor de beoordeling van de rechtmatigheid van een verwerking is getoetst of er een grondslag is voor de verwerking van de persoonsgegevens.[17] Een nadrukkelijke voorwaarde voor een succesvol beroep op de grondslagen uit de AVG, met uitzondering van rechtsgrondslag toestemming, is dat de noodzaak voor de te verwerken persoonsgegevens kan worden aangetoond door middel van de proportionaliteit en subsidiariteit van de verwerking.

[16] Bij het bestuursdepartement is de motie om die reden uitgevoerd door de beleidsdirecties: zij maken beleid dat gericht is/van invloed is op burgers.

[17] Artikel 6 AVG

# 5. Bevindingen

## 1. Bevindingen uitvoering motie #1165

Na een systematische en zorgvuldige inventarisatie en toetsing van verwerkingen met afkomstgerelateerde indicatoren door alle organisatieonderdelen, kan geconstateerd worden dat door de dienstonderdelen is voortgebouwd op de verbeterslag die zij al hadden gemaakt naar aanleiding van de uitvoering van motie #21. Uit de beoordeling van de geïnventariseerde en getoetste verwerkingen zijn geen substantiële tekortkomingen[18] gebleken. De eerdere bevindingen bij de uitvoering van motie #21 worden hierdoor bevestigd.

Er zijn bij de uitvoering van motie #1165 over het geheel genomen wel verbeterpunten ten aanzien van de naleving van de AVG geconstateerd. Hiervoor worden maatregelen getroffen, zoals aanpassing van gegevensverwerkingen/processen, aanscherping van de formulering van de grondslag in het verwerkingsregister of andere verbeteringen die via een jaarlijkse rapportagecyclus zullen worden gevolgd. Met name op het vlak van het verwerkingsregister zijn grote stappen gezet door (bijna) alle dienstonderdelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om aanscherping van formuleringen van registraties vanwege nadere inzichten of een licht gewijzigd gebruik van de gegevens. Ook is veel geïnvesteerd in het verder vervolledigen van de registraties en het actueel houden van het register.

In bredere zin heeft de uitvoering van de motie #1165 bijgedragen aan een groter bewustzijn bij de medewerkers van de organisatieonderdelen voor het verantwoord omgaan met data en privacy en het verhelderen van de verantwoordelijkheden.

## 2. Resultaten inventarisatie motie #1165

Van alle organisatieonderdelen die binnen de scope van de uitvraag vielen (zie hiervoor hoofdstuk 4, paragraaf 2) zijn een inventarisatie en toetsing van de verwerkingen met afkomstgerelateerde indicatoren aangeleverd.

Tabel 1: Overzicht van geïnventariseerde verwerkingen bij OCW (zie 3.2.A)

| Organisatieonderdeel | Aantal verwerkingen net afkomstgerelateerde gegevens |
|---|---|
| A. Dienstonderdelen | 118 |
| B. Overige aan OCW verbonden organisaties | 0 |
| C. Zelfstandige bestuursorganen | 14 |
| **Totaal** | **132** |

## 3. Toelichting bevindingen

Bij de IvhO zijn enkele verwerkingen toegevoegd aan het verwerkingsregister en is er een algehele extra controle gedaan op de vastgestelde registraties. Dit leidde tot inhoudeljjke aanpassing van registraties naar aanleiding van een licht gewijzigd gebruik of een nader inzicht en enkele verduidelijkingen.

Bij het NA is geconstateerd dat het van constant belang is om de registraties actueel en volledig te houden en aandacht te blijven houden voor dataminimalisatie bij de

[18] Substantieel is een (afgeleide) juridische term. Dat wil zeggen dat er geen ernstige tekortkomingen aan het licht zijn gekomen. Met doorvoeren en in proces zetten van aandachtspunten of benodigde verbeteringen is OCW in grip.

verwerking van persoonsgegevens. Ook wil het NA in het algemeen sterker inzetten op aandacht voor privacy door de capaciteit voor het onderwerp te vergroten. Dat biedt meer ruimte voor onder meer het bijhouden van het verwerkingsregister en interne voorlichting.

Bij de RCE was de belangrijkste bevinding dat het verwerkingsregister verbeterd kon worden door verwerkingen te bundelen op procesniveau in plaats van applicatieniveau. Hier wordt nu een grote verbeterslag doorgevoerd, hetgeen vervolgens ook zal leiden tot een aanpassing van het privacy proces.

Bij DUO zijn geen onrechtmatige of onbehoorlijke verwerkingen aangetroffen die aanleiding gaven om aanpassingen in processen door te voeren of deze stop te zetten. Wel bleek uit de reviews van de privacy officers dat voor een aantal verwerkingen de rechtmatigheid beter diende te worden onderbouwd. Voorbeelden van dit soort specificaties zijn bijvoorbeeld een specifiekere beschrijving van het doel van de verwerking van de gegevens, het aanscherpen van de rechtsgrond (grondslag) of relevante uitzondering op basis waarvan de gegevens worden verwerkt.

Bij het bestuursdepartement zijn uit de beoordeling van de geïnventariseerde en getoetste verwerkingen geen substantiële tekortkomingen gebleken. Wel is aandacht gevraagd voor de volledigheid en actualisatie van het verwerkingsregister, de informatievoorziening aan betrokkenen bij beleidsonderzoek en de onderbouwing van de rechtmatigheid voor enkele verwerkingen die zijn gebaseerd op de grondslag taak van algemeen belang.

Bij de zbo’s en andere aan OCW verbonden instellingen zijn geen indicaties voor onrechtmatige of onbehoorlijke verwerkingen van afkomstgerelateerde indicatoren gevonden.

# 6. Conclusies

## 1. Conclusie uitvoering motie #1165

Het ministerie van OCW is per motie Ergin (Denk) door de Tweede Kamer gevraagd het onderzoek naar vervuilde data en de verwerking van afkomstgerelateerde indicatoren (motie #21, ingebracht in debat over het rapport 'Ongekend Onrecht', 19/1/2021) opnieuw uit te voeren om discriminatie in de toekomst te voorkomen. Motie #1165 vraagt het ministerie om, met de opgedane kennis sinds 2021, een beter inzicht te geven in het actuele gebruik van afkomstgerelateerde gegevens. Met deze rapportage laat het ministerie van OCW zien dat deze motie is uitgevoerd.

De uitvoering van de motie helpt OCW verwerkingen te signaleren waarin afkomstgerelateerde gegevens onrechtmatig of onbehoorlijk worden gebruikt. Wanneer dat het geval is, moet de verwerking van afkomstgerelateerde worden gestopt en moeten de gegevens worden gewist. Dit betekent niet dat het ministerie het gebruik van zulke gegevens helemaal uitsluit. Afkomstgerelateerde gegevens zijn voor OCW noodzakelijk om bijvoorbeeld beleid voor kansengelijkheid te monitoren en te evalueren.[19]

Een heldere afweging over en toetsing van het gebruik van afkomstgerelateerde gegevens is van belang. Dat laat zien waarom die persoonsgegevens soms wel (rechtmatig en behoorlijk) worden gebruikt, en welk maatschappelijke of beleidsmatige doel daarmee gediend is.

## 2. Borging voor de toekomst

De uitvoering van de motie heeft geleid tot een groter bewustzijn van het belang van het rechtmatig en behoorlijk verwerken van afkomstgerelateerde persoonsgegevens. De motie heeft ook bijgedragen aan het versterken van het privacy bewustzijn binnen de organisatie. Door training en het inzetten van de jaarlijkse rapportagecyclus als extra houvast wil OCW het verantwoord gebruik van persoonsgegevens ook naar de toekomst toe blijvend borgen. De uitvoering van de motie heeft OCW gesterkt in het vertrouwen dat het op de goede weg is met het verantwoord gebruik van persoonsgegevens.

[19] Op weg naar gelijke kansen in het middelbare beroepsonderwijs, Algemene Rekenkamer, 14 februari 2024